
SLÄPP LOSS DET ETNISKA FÖRETAGANDET

THOMAS GÜR

"Ethnic Business" är en vanlig företeelse i flertalet klassiska invandrarländer. Men inte i Sverige. Här har socialstaten och en företagsfientlig politik lagt hinder i vägen för invandrare att starta företag och ordna sin egen försörjning. Men glädjande nog finns det nu tecken som tyder på att antalet invandrarföretag ändå ökar.

Invandrare har ett antal handikapp på arbetsmarknaden; dåliga språkkunskaper, dåliga kunskaper om samhällets sätt att fungera och bristande kunskaper i förhärskande seder, kulturella normer och koder. Därför brukar invandrare, även när diskriminering inte förekommer, ha svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. En del av dessa svårigheter härrör också från att arbetsgivare har svårt att värdera en platssökande invandrades arbetskvalifikationer och meriter. Detta brukar leda till den välkända fenomenet att man hellre anställer en infödd person vars meriter är lättare att värdera. Och detta många gånger utan att någon avsikt att diskriminera förekommer.

Bristande introduktion

I Sverige förstärks dessutom detta mönster dels genom att det är allom känt att nyanlända invandrare får en bristande introduktion till det svenska samhället

THOMAS GÜR är ledarskribent i Svenska Dagbladet.

och framförallt det svenska språket, och dels genom den lag som givit invandrare rätt till svenskundervisning på arbetstid med full ersättning. Den extra kostnad som detta medför har helt enkelt lett till att arbetsgivare varit obenägna att anställa invandrare som inte kunnat visa att de genomgått svenskundervisning.

Snabbare integration

Men den som många gånger bäst kan värdera en invandrades kvalifikationer på arbetsmarknaden är istället invandraren själv. Och denna fördel beträffande värderingen leder således till att invandraren startar eget, blir egenföretagare, eller om han är det redan, anställer andra invandrare, företrädesvis landsmän, vilkas kvalifikationer är lättast att värdera. Därför koncentrerar sig också invandrarföretagsamheten ofta inom några särskilda branscher, beroende på den speciell kompetens, kulturellt eller yrkesmässigt, som invandrargruppen har med sig från hemlandet.

Därmed uppstår det fenomen som i fackekonomiska sammanhang kallas för

"ethnic business". Det etniska entreprenörskapet blir inte bara den ekonomiska räddningen för många invandrare som antingen skulle tvingats till arbeten under sina kvalifikationer eller gått ut i permanent arbetslöshet. Etniskt entreprenörskap innebär också att invandrare snabbare och lättare integreras i samhället, att de tidigare påbörjar den nödvändiga ekonomiska klättringen och därmed också lättare inträder i den nödvändiga ständscirkulationen.

Var finns alla invandrarföretag?

I Sverige är cirka var sjätte person invandrare i första eller andra generationen. Det finns också stora homogena invandrargrupper från olika länder. Samtidigt är arbetslösheten bland invandrare stor, mycket större än bland infödda svenskar och tyvärr också i växande. Allt talar således för att det i Sverige bör finnas en blomstrande invandrarföretagsamhet, massor med invandarentreprenörer som anställt egna landsmän och före detta anställda som knoppat av och med yrkesfarenheten som kunskapskapital startat eget.

Men är det så? Det finns tre svar på frågan. Det första: Vi vet faktiskt inte. Det andra: Förmodligen inte. Det tredje: Det är förmodligen på gång.

Vi vet lite

Låt mig börja med det första svaret. Trots alla förutsättningar för etnisk företagsamhet och trots all "invandrarforskning" vet vi faktiskt väldigt lite om hur det står till med svenska invandrarföretagsamheten. Detta beror bland annat på att

"forskningen" kring invandrarfrågor riktar sitt sökljus på helt andra områden än företagsamhet. För det första därför att "invandrarforskning" många gånger är på jakt efter det avvikande och det exotiska; det som skiljer istället för det som förenar människor och grupper åt. Men invandrarnas företagsamhet är en del av sammansättningsprocessen med det svenska samhället och som all integrationsforskning är den satt på undantag. För det andra därför att "invandrarforskning" väldigt mycket är styrt av den offentliga sektorns behov, dess möten och konfrontationer med invandrare och flyktingar. Därför har vi inga studier om etnisk företagsamhet.

Företagarfientlighet

Det andra svaret på frågan om etnisk företagsamhet var: Förmodligen inte. Det finns, tror jag, fyra viktiga skäl till varför inte etnisk företagsamhet utvecklats i Sverige, till skillnad från många andra klassiska invandrarländer. Ett första skäl finns att söka i vissa invandrargruppers sammansättning. Invandringen till Sverige har på senare år tagit formen av politiskt flyktingskap. Politiska flyktingar i den första vågen är oftast rekryterade ur ett lands intellektuella medelklass med akademisk bakgrund. De kommer också många gånger från tydliga vänstertraditioner med en avog och ibland fientlig inställning till företagsamhet. Några invandrargrupper har istället också i enlighet med detta kunnat göra framgångsrika inbrytningar i den under 1970-talet fortfarande expanderande offentliga sektorn.

Ett andra skäl är förbundet med den direkt småföretagarfientliga miljö som funnits i Sverige under de senaste decennierna. Den attityd som präglats svenska myndigheter och den svenska statsmaktens inställning till företagsamhet och framförallt nystartande av företag, har knappast lett till att nyanlända invandrare då de sett sig om efter olika vägval i samhället blivit uppmuntrade till att starta eget. Det tredje skälet är förbundet med det svenska skattesystemet så som det utvecklades under 1970-talet. För att starta eget behövs ett startkapital. Invandrare har ett handikapp på kreditmarknaden eftersom de inte har möjligheter till samma kontakter, inte lika lätt kan finna borgenärer och, då de är nyanlända, inte heller har kunnat ackumulera inteckningsbara tillgångar över generationerna.

Uselt incitament

Detta brukar man istället kompensera genom temporärt dubbelarbete så att man kan lägga undan tillräckligt mycket pengar för en grundplåt. Men ett skattesystem som tagit upp till 90 procent av marginalinkomsterna har varit ett uselt incitament för den typen av dubbelarbete. De svenska socialstatens utbyggda transfereringssystem är förmodligen det fjärde skälet till den låga nivån av egenföretagsamhet bland invandrare. Precis som den infödda befolkningen i övrigt har en tillfälligt arbetslös invandrare kunna göra valet mellan en kostsam och riskfylld omställning mot nyföretagande å ena sidan och ett utnyttjande av generösa transfereringssystem i avvaktan på nyan-

ställning å den andra.

Tydliga signaler

Det tredje svaret var att etnisk företagsamhet förmodligen är på gång. Och trots mycket få studier och trots de stora hinder jag räknat upp, finns det mycket tydliga signaler på att det även i Sverige finns ett etniskt företagande, om än fortfarande i sin linda. Inkomststudier visar att icke-nordiska invandrarfamiljer från det övriga Europa har nästan lika höga företagarinkomster som svenska familjer. I Rinkeby har utlandsfödda personer födda 1960 en egenanställningskvot på 8 procent, vilket är mycket högre än genomsnittet för Stockholms län.

Iranier företagsamma

En studie som gjorts om invandrarföretagare i Uppsala visar till exempel att iranier är både extremt utsatta för arbetslöshet och samtidigt inriktade på eget företagande. En annan studie av ekonomhistorikern Mauricio Rojas vid Lunds universitet om invandrarföretagare i Malmöhuslän bekräftar denna bild av iraniers företagsamhet. Där har nystartade företag bland iranier gått upp från mindre än tio första halvåret 1989 till närmare 50 första halvåret 1992. Totalt startades 156 företag på 3,5 år av iranier i Malmöhuslän. Och antalet företag per tusen iranier i Malmöhuslän gick upp från cirka 3 till 11, eller mer än tredubblades. Rojas nämner också att iraniernas representation i högskoleutbildningar är den näst högsta (cirka 16 procent) bland utländska studenter i Sverige efter finländarna.

Även bland polska invandrare skönjer Rojas en markant ökad inriktning på egenföretagande. Denna utveckling har i sin tur lett till att det på sina ställen också uppstått "etniska arbetsmarknader", en naturlig följd av etniskt företagande. I en studie om invandrarungdomar med rötter i Turkiet och före detta Jugoslavien, bosatta i Stockholms län kunde forskaren Matti Similä visa att hälften av de turkiska ungdomar som studien gällde hade fått sin anställning genom släktingar eller andra landsmän. Bland jugoslaviska ungdomar fick en fjärdedel sin anställning på ett liknande sätt.

Uppmuntra etniskt företagande

Det finns således i Sverige ett embryo till "ethnic business" trots alla svårigheter som invandrare haft och har att starta företag. Med tanke på den ökande arbetslösheten bland nyanlända invandrare och de minskade möjligheterna att erbjuda jobb till dem genom den offentliga sektorns expansion, är etnisk företagssamhet något som måste uppmuntras i större utsträckning. Ett bättre klimat för företagande i allmänhet och för småföretag i synnerhet är den enskilt viktigaste åtgärd statsmakterna kan vidta.

Attitydförändring viktigast

Här handlar det om alltifrån ökad politisk tolerans för privat förmögenhetsbildning genom fortsatt sänkta förmögenhets- och arvskatter till förändringar i arbetsrätten

för att göra det lättare för småföretag att nyanställa. Åtgärder som direkt riktar sig mot presumtiva entreprenörer bland invandrarna kan till exempel läggas på utvecklingsfondernas rådgivande verksamhet, på delar av närings- och teknikutvecklingsverket, NUTEK och på arbetsförmedlingarna. Men även företagarorganisationer som SAF och Företagarna, samt handelskammare och enskilda stiftelser som *Jobs and Society* har viktiga uppgifter att fylla i detta sammanhang.

Inga hjälplösa kollin

Men viktigast av allt är kanske att vi medborgare tillsammans måste åstadkomma en attitydförändring beträffande invandrare och företagande. En attitydförändring beträffande småföretagare och företagandets villkor har nu börjat göra sig gällande i hela det svenska samhället och förhoppningsvis även hos svenska myndigheter. Nästa attitydförändring måste handla om vår, medborgarnas, men i allra högsta grad även myndigheters syn, på invandrarna utanför arbetsmarknaden. Arbetslösa invandrare är inga hjälplösa kollin som måste skickas runt mellan AMU-utbildning, A-kassa och socialbidrag. Lätta på företagandets villkor, dra ned på transfereringssystemen och frisläpp människors initiativkraft; och den kärna av etnisk företagsamhet vi sett framföras trots alla svårigheter, kommer att blomstra fullt ut.